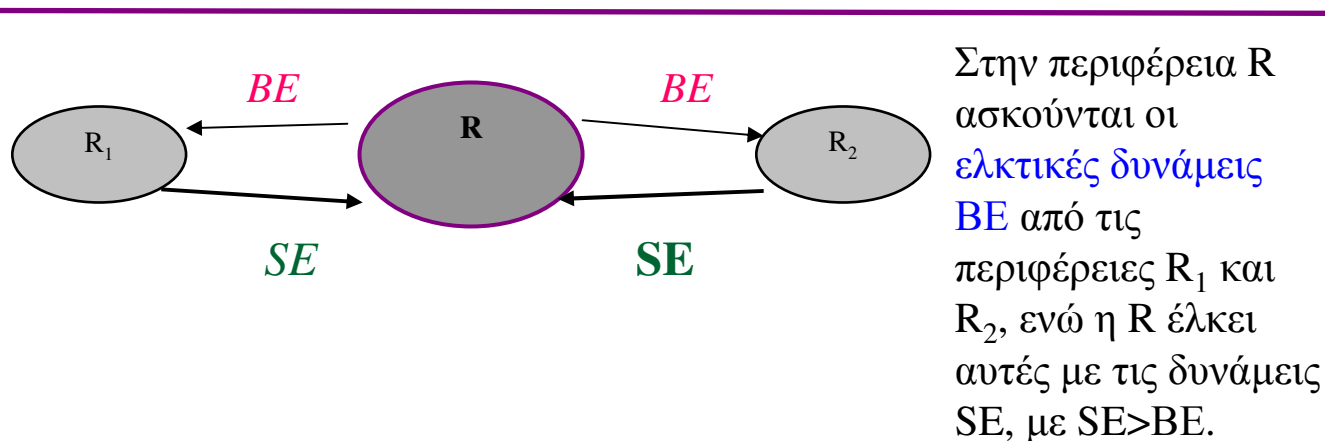

Θεωρία σωρευτικής αιτιότητας Myrdal (1957)

- Υπάρχουν 2 διαδικασίες που προκαλούν την άνιση ανάπτυξη.
- Η 1^η είναι η «**σωρευτική αιτιότητα**» (cumulative causation), σύμφωνα με την οποία η οικονομική ανάπτυξη πραγματοποιείται σε ορισμένα κέντρα ανάπτυξης.
- Τα κέντρα αυτά ευνοούνται από την ύπαρξη φυσικών ή άλλων πλεονεκτημάτων (φυσικοί πόροι, κατάλληλη τοποθεσία, μεγάλη αγορά, μεταφορικά δίκτυα, κοινωνικό κεφάλαιο), με αποτέλεσμα η απόσταση στα επίπεδα ευημερίας μεταξύ «κέντρου» και «περιφέρειας» να αυξάνεται.
- Η 2^η είναι η **χωροταξική αλληλεξάρτηση** ανάμεσα στο κέντρο και την περιφέρεια, η οποία περιλαμβάνει τη σταδιακή αποδυνάμωση ή απομύζηση ή αποψίλωση της περιφέρειας από το κέντρο (backwash effects), ή τη διάδοση ή διάχυση ή επέκταση της ανάπτυξης από το κέντρο προς την περιφέρεια (spread effects).
- Οι **λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές** μπορούν να ωφεληθούν από την αλληλεξάρτησή τους με τις αναπτυγμένες περιφέρειες μέσω της μετάδοσης και της διάχυσης των καινοτομιών και της τεχνολογίας και μέσω της αυξανόμενης αγοράς των εξαγωγών.
- Τα οφέλη τείνουν να αντισταθμιστούν από τα αποτελέσματα ενός "**παλινδρομικού κύματος**" ως αποτέλεσμα της ροής του κεφαλαίου και της εργασίας από τις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες προς τις αναπτυγμένες περιφέρειες.

- Η απελευθέρωση των συναλλαγών μεταξύ των περιφερειών ευνοεί τη ροή αγαθών από τις πλούσιες προς τις φτωχές περιφέρειες, εμποδίζει την ανάπτυξη των φτωχών περιφερειών, ενισχύει τη διαδικασία της σωρευτικής αιτιότητας θέτοντας σε κίνηση την **επισωρευτική διαδικασία** μεγέθυνσης (cumulative growth process) και περαιτέρω αναπτύσσει τις ήδη αναπτυγμένες περιφέρειες σε βάρος των λιγότερο αναπτυγμένων
- Το τελικό αποτέλεσμα της χωροταξικής αλληλεξάρτησης είναι η συνισταμένη δυο επιδράσεων ή δυνάμεων που δρουν, των **δυσμενών** ή backwash effects (BE) και των **εξαπλωτικών** ή spread effects (SE).
- Σε ένα περιφερειακό σύστημα που περιλαμβάνει περισσότερο αναπτυγμένες και λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, η επίδραση αυτών των δυνάμεων κατά τον Myrdal δεν οδηγεί σε ισορροπία, **αποδυναμώνοντας την λιγότερο αναπτυγμένη περιφέρεια**, αφού τα backwash effects (BE) είναι μεγαλύτερα των spread effects (SE).

- Ο **Hirschman** (1958) διατύπωσε ένα παρόμοιο υπόδειγμα, ονομάζοντας **τις ευνοϊκές επιδράσεις** trickling-down effects αντί spread effects και τις **δυσμενείς επιδράσεις** polarization effects αντί backwash effects.
- Μακροπρόθεσμα θα υπερισχύσουν οι ευνοϊκές επιδράσεις για τις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες και το τελικό αποτέλεσμα θα είναι μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων.
- Αδυναμία του υποδείγματος του Myrdal: να εκφρασθεί ποσοτικά, ώστε να υπάρξει η δυνατότητα εμπειρικής του δοκιμής.
- Ο **Kaldor** (1970) έδωσε μια διαφορετική ερμηνεία στην αρχή της σωρευτικής αιτιότητας διαμορφώνοντας και επεκτείνοντας τη θεωρία του Myrdal.
- Κατά τον Kaldor η σωρευτική αιτιότητα δεν είναι τίποτα άλλο από τις **αυξανόμενες αποδόσεις κλίμακας**, στις οποίες συμπεριέλαβε τις οικονομίες συσπείρωσης και τις οικονομίες κλίμακας, καθώς και τις εξωτερικές οικονομίες.
- Η ύπαρξη αυξανόμενων αποδόσεων κλίμακας ευνοεί τις **πλούσιες περιφέρειες** και εμποδίζει την ανάπτυξη των φτωχών.
- Πέραν από την ερμηνεία που έδωσε ο Kaldor στη σωρευτική αιτιότητα, κατασκεύασε και το μηχανισμό με τον οποίο μπορεί να τεθεί σε λειτουργία η αρχή αυτή. Στηριζόμενος στην ιδέα της εξαγωγικής βάσης, συνέδεσε τις εξαγωγές και κατ' επέκταση την οικονομική μεγέθυνση μιας περιφέρειας με την κίνηση των **ημερομισθίων αποδοτικότητας** της (efficiency wages) σε σχέση με την κίνηση αυτών στις άλλες περιφέρειες.
- Η κίνηση των ημερομισθίων αποδοτικότητας είναι το αποτέλεσμα της μεταβολής των χρηματικών ημερομισθίων σε σχέση με τη μεταβολή της παραγωγικότητας. Τα χρηματικά ημερομίσθια είναι ίσα σε όλες τις περιφέρειες, ενώ η παραγωγικότητα θα αυξηθεί λόγω των αυξανόμενων αποδόσεων κλίμακας στις περιφέρειες με ταχύτερο ρυθμό αύξησης της παραγωγής, δηλαδή στις περιφέρειες που έχουν χαμηλότερα ημερομίσθια αποδοτικότητας.

Η θεωρία των πόλων ανάπτυξης

Το υπόδειγμα του Perroux

- Μια **βιομηχανία ή ομάδα βιομηχανιών** που είναι ικανή να παράγει οικονομική μεγέθυνση και συνδέεται δια μέσου εισροών και εκροών με μια κινητήρια βιομηχανία συνιστά ένα **πόλο ανάπτυξης**.
- Ο «πόλος» αυτός, επεκτείνεται ταχύτερα σε σχέση με την υπόλοιπη οικονομία, γιατί έχει ενσωματώσει τεχνολογική γνώση υψηλού επιπέδου και παρουσιάζει υψηλούς ρυθμούς τεχνολογικής ανανέωσης ή επειδή οι εισοδηματικές ελαστικότητες της ζήτησης των προϊόντων του είναι υψηλές.
- Οι μεγάλες επιχειρήσεις λειτουργούν ως «**προωθητικές ή κινητήριες βιομηχανικές μονάδες**» (propulsive industry) σε ένα αστικό κέντρο, το οποίο περιβάλλεται από μια υποανάπτυκτη περιφέρεια, θα αυξήσει το εισόδημα της περιοχής στο σύνολό της, μια αύξηση που είναι μεγαλύτερη από εκείνη που θα προέκυπτε αν οι δραστηριότητες ήταν ομοιόμορφα ή τυχαία κατανεμημένες στο χώρο.
- Οι δυνάμεις που ενυπάρχουν στη διαδικασία ανάπτυξης προκαλούν τη συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων σε **ορισμένους πόλους** στο χώρο.
- Η εγκατάσταση προωθητικών βιομηχανιών **βοηθά στην ανάπτυξη** καταρχήν του ιδίου του πόλου και στη συνέχεια του υπόλοιπου περιβάλλοντα οικονομικού χώρου

- Μια τεχνολογική καινοτομία από την **κυρίαρχη επιχείρηση** οδηγεί σε μείωση της τιμής των προϊόντων και αυξάνει τη ζήτηση που προέρχεται εκτός περιφέρειας για τα προϊόντα αυτά.
- Η αύξηση της ζήτησης προκαλεί αύξηση της παραγωγής, κάτι που στη συνέχεια δημιουργεί μια σειρά θετικά αποτελέσματα για την περιφέρεια, όπως:
- **Κεϋνσιανά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα** που επηρεάζουν το σύνολο της περιφερειακής οικονομίας. Η αύξηση της παραγωγής ενισχύει την απασχόληση τόσο στην ίδια την επιχείρηση, όσο και σε όσες επιχειρήσεις συνδέονται λειτουργικά με αυτή
- **Πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα κατά Leontief**, λόγω των διατομεακών σχέσεων και εξαρτήσεων στην περιφέρεια.
- **Αποτελέσματα επιτάχυνσης** (acceleration effects) στις επενδύσεις των επιχειρήσεων λόγω της αύξησης της ζήτησης για προϊόντα της κυρίαρχης επιχείρησης και στη συνέχεια αύξηση της ζήτησης στα προϊόντα εκείνων των επιχειρήσεων που συνδέονται λειτουργικά με την κυρίαρχη επιχείρηση.
- **Αποτελέσματα σχηματισμού πόλου** (polarization effects), τα οποία παράγουν αυτό που ο Perroux ονόμασε «**αναπτυξιακό πόλο**». Η αυξημένη ζήτηση για ενδιαμέσα αγαθά και υπηρεσίες, επηρεάζει τη λήψη των χωροθετικών αποφάσεων των άλλων επιχειρήσεων, οι οποίες επιλέγουν να χωροθετηθούν πλησίον της κυρίαρχης επιχείρησης προκειμένου (α) να ελαχιστοποιήσουν το μεταφορικό κόστος στην εξυπηρέτηση της προωθητικής επιχείρησης, (β) να εκμεταλλευθούν τις υποδομές και το κοινωνικό κεφάλαιο, (γ) να βελτιώσουν την παραγωγή τους και να εκμεταλλευθούν τη ζήτηση που δημιουργείται

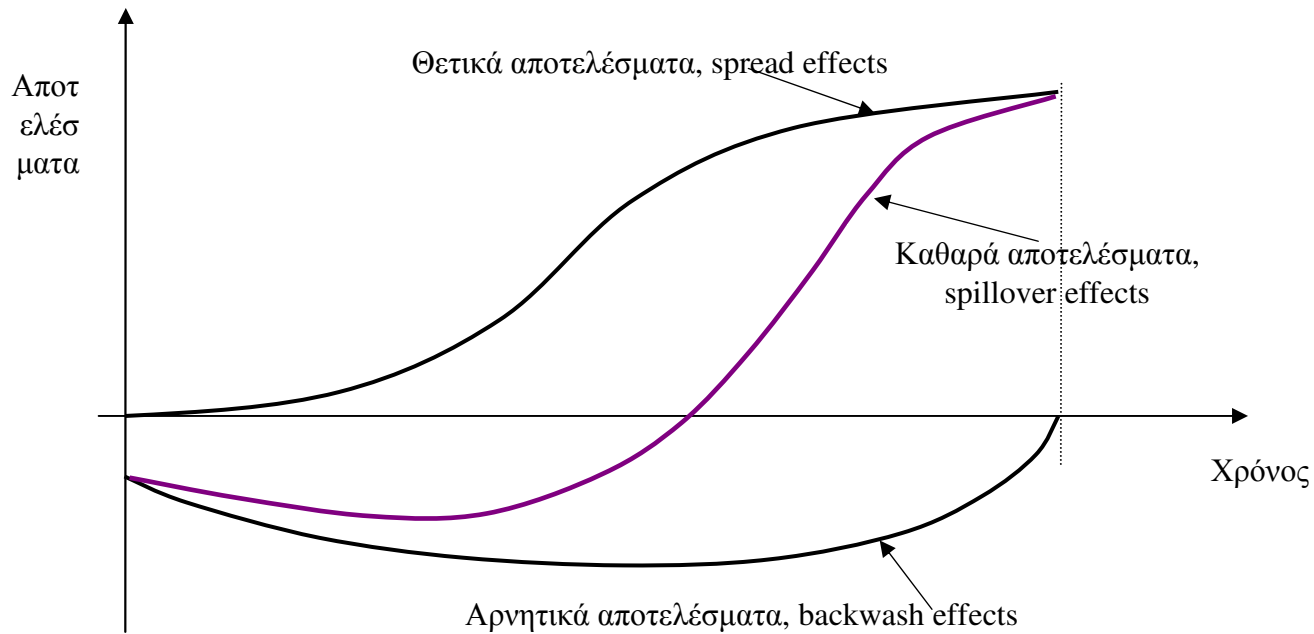
Η τοπική προσέγγιση: Η συμβολή του Boudeville

- Ο «**πόλος**» επεκτάθηκε και ως πόλος μπορεί να ορισθεί μια **περιοχή** στην οποία έχουν συγκεντρωθεί οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά του αρχικού ορισμού.
- Ο Boudeville (1966) χρησιμοποίησε τις επόμενες **3 υποθέσεις**, προκειμένου να προσδιορίσει τη γεωγραφική διάσταση των παραγόντων που προκαλούν την αναπτυξιακή διαδικασία ή τα θετικά αποτελέσματα (spillover effects):
 - **(α)** Η προωθητική βιομηχανία και οι επιχειρήσεις που συνδέονται λειτουργικά με αυτή είναι γεωγραφικά ομαδοποιημένες (clustered).
 - **(β)** Η προωθητική βιομηχανία είναι χωροθετημένη σε μια πόλη και οι διατομεακές σχέσεις που παράγουν ανάπτυξη μπορεί να υποτεθεί ότι λειτουργούν εντός της ίδιας αστικής περιοχής.
 - **(γ)** Τα θετικά αποτελέσματα που προκαλούνται από την προωθητική επιχείρηση, επιδρούν μόνο στην τοπική οικονομία.

- Ο **Hirschman** υποστήριξε πως, η πολιτική ανάπτυξη μπορεί να ωφελήσει τόσο την περιοχή εγκατάστασης των προωθητικών βιομηχανιών όσο και την περιβάλλουσα ενδοχώρα.
- Προσομοιάζει τα αποτελέσματα της λειτουργίας της οικονομίας της περιοχής με τα αποτελέσματα του «**παλινδρομικού κύματος**» του Myrdal
- Εκτιμά ότι η ανάπτυξη του κεντρικού πόλου μιας περιφέρειας συμβάλει θετικά στην ανάπτυξη της περιβάλλουσας λιγότερο αναπτυγμένης περιοχής.
- Η **θεωρία των πόλων ανάπτυξης** υπήρξε το **1^ο βήμα** στην αντιμετώπιση του χώρου ως ενεργού παράγοντα της ανάπτυξης.
- Δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την εμφάνιση των προσεγγίσεων της «**ενδογενούς ανάπτυξης**»,
- Για 1^η φορά έγινε αναφορά στην ύπαρξη «**επιλεκτικής**» τοπικής ανάπτυξης
- Περιφέρειες, με ισχυρή **παραγωγική δομή** και ενισχυμένες **διακλαδικές σχέσεις** θα ωφεληθούν σημαντικά από κάθε θετική μεταβολή στα οικονομικά μεγέθη της προωθητικής βιομηχανίας.

- Είναι η 1^η θεωρία περιφερειακής ανάπτυξης που κατέστησε τις **οικονομίες συγκέντρωσης** ουσιαστικό τους συστατικό.
- Ανέδειξε απόψεις οι οποίες είχαν αναφερθεί σε προγενέστερες θεωρίες, π.χ. οι κεντρικές θέσεις, ότι ένας πόλος προσφέρει υψηλότερου επιπέδου υπηρεσίες που αυξάνουν την ελκυστικότητα της περιφέρειας για εγκατάσταση επιχειρήσεων.
- Η θεωρία του Perroux επηρέασε τις πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης στην Ευρώπη κατά τις **δεκαετίες του '60 και '70** και εφαρμόστηκε ευρύτατα στον περιφερειακό σχεδιασμό.
- Εφαρμόστηκε στη Γαλλία, την Αγγλία, την Ιταλία, την Ιρλανδία και την Ελλάδα.
- Τα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του '70, η στρατηγική των «**αντίπαλων πόλεων**» ήταν επηρεασμένα από τη θεωρία των πόλων ανάπτυξης.
- Η εφαρμογή της θεωρίας **ανέδειξε τις αδυναμίες** της.
- Η θεωρία δεν εξηγεί τους λόγους για την αρχική ύπαρξη ή τη δημιουργία της «προωθητικής βιομηχανίας» σε μια περιοχή, με συνέπεια να μην είναι δυνατόν να διακριθούν τα αναπτυξιακά αποτελέσματα ενός «**φυσικού πόλου**» και ενός «**σχεδιασμένου** (planned) πόλου».

Χρονική εξέλιξη των θετικών και αρνητικών αποτελεσμάτων από τη δημιουργία ενός πόλου

Τα **συνολικά καθαρά αποτελέσματα** που παράγονται σε μια περιφέρεια από τη δημιουργία ενός πόλου είναι το άθροισμα των αρνητικών και των θετικών αποτελεσμάτων.

Η νεομαρξιστική θεώρηση της ανάπτυξης

- Κατά τον Μαρξ, οι **μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές** θα ξεκινήσουν από τις **καπιταλιστικές χώρες**
- Κατά την μαρξιστική θεωρία, η **παραγωγή και η ανταλλαγή των προϊόντων, αποτελούν τη βάση κάθε κοινωνικής τάξης πραγμάτων**, ενώ ο τρόπος παραγωγής και διανομής καθορίζει τη διαίρεση της κοινωνίας σε τάξεις.
- Συνεπώς, κάθε **κοινωνική αλλαγή** θα πρέπει να στηρίζεται στις μεταβολές της **παραγωγικής διαδικασίας** και στον τρόπο ανταλλαγής.
- Οι **παραγωγικές σχέσεις**, μεταξύ όσων συμμετέχουν στη διαδικασία παραγωγής, εξαρτάται από **τη χώρα και την εποχή** όπου αυτή πραγματοποιείται.
- Η μαρξιστική θεωρία, υποστήριζε τη **συνεχή αλλαγή**.
- Στα καπιταλιστικά καθεστώτα, η **σχέση κεφαλαίου - εργασίας** επιτρέπει στον ιδιοκτήτη του κεφαλαίου να επανεπενδύει τα κέρδη που αποκτά.
- Λόγω της εξέλιξης, οι παραγωγικές σχέσεις μεταβάλλονται σε **τροχοπέδη** για τις παραγωγικές δυνάμεις.
- Οι επιδράσεις της μαρξιστικής θεωρίας στις αντιλήψεις περί αποικιοκρατίας ήταν εμφανείς.
- Η μαρξιστική θεωρία εκτιμούσε ότι η **αποικιοκρατία** θα βοηθούσε τις υποανάπτυκτες χώρες να μεταβάλλουν τον προκαπιταλιστικό τρόπο παραγωγής.
- Οι ιστορικές έρευνες έδειξαν ότι η αισιοδοξία της μαρξιστικής θεωρίας δεν **επαληθεύτηκε**, αφού η εφαρμογή της θεωρίας σε πολλές χώρες τις οδήγησε σε σημαντική **οικονομική υστέρηση** έναντι των άλλων χωρών του **δυτικού κόσμου**.

- Για τους νεομαρξιστές η **εξάπλωση του καπιταλιστικού συστήματος** δεν συνεπάγεται την ανάπτυξη των καθυστερημένων χωρών.
- Ο **καπιταλισμός απέτυχε**, δεδομένου ότι παράγει τόσο ανάπτυξη όσο και υπανάπτυξη.
- Οι νεομαρξιστικές θεωρίες της περιφερειακής ανάπτυξης ή υπανάπτυξης που εμφανίστηκαν μετά τη δεκαετία του '50, αποτελούσαν **είτε απάντηση στις θεωρίες μεγέθυνσης**, είτε ήταν αποτέλεσμα της μακρόχρονης διαμάχης για τις **συνέπειες του ιμπεριαλισμού**.
- Οι πρώτες προσεγγίσεις έγιναν γνωστές ως **θεωρίες εξάρτησης** και ήταν επηρεασμένες σε μεγάλο βαθμό από τις αναλύσεις και τις μελέτες που προηγήθηκαν και αφορούσαν τις εμπορικές και οικονομικές σχέσεις μεταξύ των λιγότερο υποανάπτυκτων και αναπτυσσόμενων βιομηχανικά χωρών.
- Η νεομαρξιστική θεώρηση των ανισοτήτων αποτέλεσε μια άλλη απάντηση στις νέες διαρθρωτικές αλλαγές στη διεθνή οικονομία, ειδικά στη συνεχιζόμενη υπανάπτυξη των χωρών του «**Τρίτου Κόσμου**».
- Η νεομαρξιστική θεώρηση μεταφέρθηκε σε **μικρότερη κλίμακα** και αποτέλεσε τη βάση για την ερμηνεία του περιφερειακού προβλήματος και των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών εντός μιας χώρας.
- Για τις **περιφερειακές ανισότητες αναφέρθηκαν** οι νόμοι συσσώρευσης κεφαλαίου και πραγματοποίησης της υπεραξίας, η ταξική πάλη, οι ταξικές σχέσεις και οι συμμαχίες, η κινητικότητα κεφαλαίου και εργασίας, οι τρόποι παραγωγής, η κρίση του καπιταλισμού, κ.λπ.

- Στη μαρξιστική θεωρία ο **χώρος** αποτελεί το φυσικό υπόβαθρο για την ανάπτυξη και την κυριαρχία του κεφαλαιοκρατικού συστήματος.
- Κατά τον Lipietz (1977), η **οργάνωση του χώρου** προκαλεί τον αγώνα μεταξύ του κεφαλαίου για τον έλεγχό του και των εκμεταλλευομένων που αντιστέκονται, ενώ θεωρεί τον κοινωνικοοικονομικό χώρο ως μια γεωγραφική διάσταση της υλικής ύπαρξης των κοινωνικοοικονομικών σχέσεων.
- Στο χώρο διαρθρώνονται οι σχέσεις και οι τύποι παραγωγής, πραγματοποιούνται οι κοινωνικές συγκρούσεις και σχηματίζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γεωγραφικού καταμερισμού της εργασίας
- Η γεωγραφική μετατόπιση της παραγόμενης υπεραξίας προς ορισμένες «**κεντρικές**» περιφέρειες παράγει άνιση περιφερειακή ανάπτυξη.
- Οι περιφέρειες αυτές ελέγχουν τις εταιρείες με υψηλή παραγωγικότητα και οργανική σύνθεση του κεφαλαίου, μεγαλύτερους μισθούς και ποσοστό εκμετάλλευσης, κ.λπ.
- Οι περιφέρειες στις οποίες βρίσκεται το κεφάλαιο **έχουν δυνατότητες για αξιοποίηση** των οικονομιών κλίμακας, οικονομιών αστικοποίησης, πραγματοποίηση υπεραξίας, και δυνατότητα συσσώρευσης κεφαλαίου.
- Τα **στάδια ανάπτυξης** των κοινωνιών κατά τους μαρξιστές είναι:
 - (α) το **δουλοκτητικό**,
 - (β) το **φεουδαρχικό**,
 - (γ) το **καπιταλιστικό**,
 - (δ) το **σοσιαλιστικό**
 - (ε) και το **κομμουνιστικό**

Τα αίτια της υπανάπτυξης

- Βασικό ρόλο στη θεμελίωση των νεομαρξιστικών θεωριών έπαιξε ο P. Baran (1957).
- Διατύπωσε μια **αιρετική** σε σχέση με τον παραδοσιακό μαρξισμό **άποψη**, σχετικά με την ανάπτυξη των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών.
- Υποστήριξε ότι, οι χώρες αυτές ακολουθούν μια **διαφορετική πορεία** καπιταλιστικής ανάπτυξης σε σχέση με τις αναπτυγμένες χώρες.
- Η διαφορετικότητα αυτή οφείλεται στη μορφή των σχέσεων μεταξύ των αναπτυγμένων και λιγότερο αναπτυγμένων χωρών, σχέσεις που στηρίχθηκαν στο **διεθνές εμπόριο, τη μεταφορά πλεονάσματος και την πολιτική επιρροή**.
- Υποστήριξε ότι, οι υποανάπτυκτες χώρες διακρίνονται για την ύπαρξη **2 τομέων** στην οικονομία τους. Υπάρχει:
 - **(α)** Ο καθυστερημένος αγροτικός τομέας με μικρούς αγρότες και παρασιτικούς γαιοκτήμονες, ο οποίος χαρακτηρίζονταν από χαμηλή παραγωγικότητα και σχεδόν μηδενική οριακή παραγωγικότητα της εργασίας.
 - **(β)** Οι βιομηχανικοί τομείς με υψηλή παραγωγικότητα, οι οποίοι ελέγχονταν κατά ένα μέρος από το ξένο κεφάλαιο. Ο βιομηχανικός τομέας έχει τις δυνατότητες ανάπτυξης, αλλά εμποδίζεται από το μικρό μέγεθος των εγχώριων αγορών και τον ανταγωνισμό των βιομηχανικά προηγμένων χωρών.

Κατά τον Baran:

- Το **πλεόνασμα** που ήταν δυνητικά διαθέσιμο για σχηματισμό κεφαλαίου είχε τη μορφή της υπεραξίας που προέρχονταν από τη μισθωτή εργασία και της γαιοπροσόδου που αποσπάται από τους γαιοκτήμονες.
- Οι οικονομικά **ευκατάστατες τάξεις** δεν είχαν κάποιο συμφέρον από την **προώθηση της εκβιομηχάνισης** και το μετασχηματισμό των περιφερειακών οικονομιών.
- Οι **ξένοι κεφαλαιούχοι** αντιδρούσαν σε μια διαδικασία εκβιομηχάνισης, γιατί θα υπονόμειε τη μονοπωλιακή τους θέση και θα τους ανάγκαζε να ανταγωνισθούν νέους επιχειρηματίες και έτσι θα απειλούνταν τα υψηλά τους κέρδη.
- Ο μόνος τρόπος για την αποδυνάμωση του καπιταλισμού κατά τον Baran, ήταν η **κρατική παρέμβαση**, η οποία θα προωθούσε την ελεγχόμενη εκβιομηχάνιση.

- Ο **Castells** (1972) υποστήριξε ότι, το σύγχρονο πρόβλημα της υπανάπτυξης μπορεί να γίνει κατανοητό μόνο από την ιστορική θεώρηση της εξέλιξης του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής.
- Οι σύγχρονες τάσεις της υπανάπτυξης απεικονίζουν την **εκμετάλλευση** των υποανάπτυκτων περιοχών από τις αναπτυγμένες κεφαλαιοκρατικές περιοχές, μέσω της αποικιακής κυριαρχίας, της εμπορικής κυριαρχίας, ή της ιμπεριαλιστικής βιομηχανικής και οικονομικής κυριαρχίας.
- Η κατανόηση αυτής της διαδικασίας είναι εφικτή με την εξέταση των **πολιτικών και κοινωνικών σχέσεων** μέσα σε μια περιοχή και τον ιδιαίτερο τύπο οικονομικών σχέσεων και εξάρτησης που υπάρχει σε αυτή.
- Κατά τον **Harvey** (1985) υπάρχει **πάντα μια τάση** προς την "ισόρροπη ανάπτυξη", η οποία προκαλείται από τον ανταγωνισμό για τα κέρδη, αλλά δεν μπορεί ποτέ να επιτευχθεί λόγω της δομής των κοινωνικών σχέσεων.
- Ο **Smith** (1984) καθόρισε την ανισόρροπη ανάπτυξη ως "*...γεωγραφική έκφραση των αντιφάσεων του κεφαλαίου...*" και ανέπτυξε την άποψη της αστικής ανάπτυξης που είναι βασισμένη στη διαδικασία της επένδυσης και της αντεπένδυσης στις διαφορετικές χωρικές κλίμακες.
- Η **Masse** (1984) υποστηρίζει ότι, η απόσταση και η χωρική διαφοροποίηση χρησιμοποιούνται από τους κεφαλαιοκράτες για να διευκολύνουν την κύρια συσσώρευση.
- Κατά τον **Hollan** (1976) ότι η τάση προς την περιφερειακή ανισότητα οδηγεί πρώτιστα προς τη συγκέντρωση μεταξύ των μεγάλης κλίμακας βιομηχανιών, η οποία οδηγεί στη μετανάστευση της εργασίας